

גליון מס' 289

השבוע בגליון

♦ שתייה מכוס ששתו ממנה אחרים
העברת גביע הקידוש בין המסובים
♦ מנהג בני עדות המזרח בחופה
♦ מזיקים וחיידיקים בשיירי השתייה

♦ מצוות שמירת בית המקדש בזמן הזה
♦ מדוע יש צורך לשמור על בית המקדש?
♦ הצבת שומרים סביב בית המקדש החרב

♦ מעילה - פעולת גזילה?
♦ זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם - מדוע?
♦ ההתמודדות בין כוחות הנפש לבין כוחות הגוף

דף כ/א מצטרפין זה עם זה ואפילו לזמן מרובה

מעילה - פעולת גזילה?

בגליון שעבר הבאנו את דבריו של בעל "נתיבות המשפט" (סי' כ"ח ס"ק ב'), כי קיים הבדל יסודי בין מעילה בחפץ של הקדש הקדוש בקדושת הגוף, לבין חפץ של הקדש הקדוש קדושת דמים [קדושת הגוף- שהחפץ עצמו משמש בבית המקדש. קדושת דמים - שהחפץ מיועד למכירה, ובדמיו יירכשו חפצים הדרושים לבית המקדש]. איסור מעילה בחפץ קדוש בקדושת הגוף זהה לאיסור גזילת ממון, שכשם שאסור לגזול ממון מבעליו, כך אסור לגזול ממון מהקדש. לפיכך, כאשר להקדש אין שימוש בחפץ ואין לו תועלת מן הממון - איסור מעילה בטל, כפי שאין איסור גזילה בחפץ שהופקר על ידי בעליו. ברם, איסור מעילה בחפצי הקדש הקדושים בקדושת הגוף הוא משום קדושתם, לא מפני בעלות הממון של הקדש עליהם, אלא מפני שגופם קדוש ואסור להשתמש בחפץ קדוש.

דא עקא, שקיימות מספר הוכחות לכך, שהגדרות איסור המעילה בחפצים הקדושים בקדושת הגוף, זהות להגדרות איסור גזילת ממון הזולת. הנה, שיעורו של חיוב מעילה הוא פרוטה, שהמועל בשווי פרוטה מתחייב. שיעור פרוטה הוא שיעור של חשיבות ממון, הרי לנו, כי איסור המעילה הוא כדין גזילת ממון. יתר על כן, במשנתנו מבואר, כי המועל טיפין טיפין בחפצי הקדש, לבסוף, כאשר כל מעילותיו הזעירות מצטרפות לכדי פרוטה, הוא עובר על איסור מעילה. אם אכן איסור מעילה בחפצי קדושת הגוף הוא איסור ועבירה שבין אדם למקום, מעולם לא שמענו כי מספר מעשים קטנים, שאין איסור בכל אחד מהם בפני עצמו, מצטרפים ביחד לכדי איסור גדול. אך ורק אם איסור מעילה הוא איסור גזילת ממון, מובן היטב, כי הלוקח ממון מן השני חייב להשיבו לו כאשר הוא מצטבר לכדי פרוטה, שהוא שיעור חיוב השבת ממון לזולת (עיי' חידושי רבינו חיים הלוי הל' מעילה, "אתון דאורייתא" סי' ג', "קהילות יעקב" סי' א').

מהות איסור מעילה: בין כותלי הישיבות רוח הביאור הבא. אין סתירה בין הדברים - אפשר שאיסור מעילה בחפץ הקדש הקדוש בקדושת הגוף, הוא איסור בגין קדושת החפץ והוא אינו נובע מדיני גזילה, ובכל זאת, גדרי האיסור ייקבעו לפי דיני גזילה. לשם כך עלינו לרדת לשורש איסור מעילה. מהות איסור המעילה אינה השימוש בחפץ, אלא שינוי ייעודו של החפץ אשר היה מיועד להקדש, ועתה הסבו את ייעודו לחולין. זה הוא בסיס האיסור, כפי שלמדנו לעיל (ו/ח), "אין מעילה אלא שינוי". מעתה, כאשר אנו מבקשים לדעת אם מעשה פלוני נחשב כשינוי החפץ מייעודו, עלינו להתבונן בהלכות גזילת ממון ולהוכיח איזה מעשה נחשב כגזילה, כלקחת ממון מבעליו, אזי נדע לסווג את מעשי השימוש השונים ולקבוע מי מהם נחשב כשינוי ייעוד החפץ וממילא יש בדבר

דבר העורך

12 שבועות!!!

בעוד שנים עשר שבועות, בחודש אדר, יסיימו המוני בית ישראל את השי"ס בלימוד הדף היומי ויחלו במחזור החדש הבא עלינו לטובה. **ניתן** לציין בסיפוק רב, כי המחזור אשר אותו אנו עומדים לסיים, שונה בתכלית מן הקודמים לו. מטבע הדברים, בתחילת הדרך הכל חדורי התלהבות וזריזות, העליזות שורה על פני כל בלהט העשייה הברוכה והרצון לקבוע עיתים בתורת ה'. אט אט, ההרגל עושה את שלו, מחלה זמנית הופכת להפסקה קבועה, חתונה של בן משפחה מתארכת עד בלי די, ולפעמים, בלי סיבה מיוחדת, תחושת עייפות מתפשטת מפה לשם עד שהלאות מכריעה. הפעם הזו, יהודים יקרים, אירעה תופעה הפוכה! זרם בלתי פוסק של יהודים הצטרף אל הדף היומי, ומשנה לשנה גדל המעגל, התווספו ספסלים לבתי הכנסיות, וקהילות רבות התיישבו ללמוד תורה פשוטו כמשמעו. גם אתם, בוראדי, חפצים לעשות זאת, להקים שיעור באיזור מגורייכם, לסייע, לדבר עם הסובבים אתכם, ליוזם ולהוציא אל הפועל. קשה? בכלל לא. משימה מייגעת? תקראו את הסיפור הבא, מאת הרה"ג ר' יעקב שכטר שליט"א, ותחליטו בעצמכם.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' עקיבא גור (גרשטנקורן) ז"ל

ב"ר צבי ה' נלב"ע כ"ז כסלו תשנ"ט

נשמת אדם

הונצח ע"י המשפחה הנכבדה שיחיו

לעילוי נשמת

הילד **ערן יוסף קריאל** ז"ל
ב"ר אפרים שלמה שיבלחט"א
נלב"ע כ"ו כסלו תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו הר"ר אפרים קריאל
וזוג' מרת שרה שיחיו - קרית קרייניצי

לעילוי נשמת

מרת **גישה סגל** ע"ה
ב"ר מנחם מנדל תלמוד ז"ל
נלב"ע כ"ב כסלו תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידנו עו"ד
הר"ר מנחם סגל ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

אבינו מוריננו
הר"ר **שמואל יצחק שטערן** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ט"ז כסלו תשכ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בניו ובתו שיחיו

איסור מעילה.

דף כה/א אכל זקני תורה זו... כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם
זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם - מדוע?

המשפט האחרון של מסכת קנינים קובע, כי "זקני תורה... כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם". כלומר, ככל שנחלש כוחו הגופני של העוסק בתורה, כוחו הרוחני גדל ומתעצם ("המפרש" כאן, ופירוש המשניות לרמב"ם).

ההתמודדות בין כוחות הנפש לבין כוחות הגוף: המהר"ל מפראג כותב, כי הדבר אינו מקרי. קיים יחס הפוך בין כוחות הגוף לבין כוחות הנפש. הגוף, החומר, מונע במידת מה את השגת התורה בשלמותה. עם החלשות החומר, והתקרבותו אל חדלונו, גדל כח השכל, וחכמת התורה נספגת באדם ביתר שאת (ביאורי אגדות כאן, ובנצח ישראל פרק ט"ו).

"כולנו חכמים... כולנו זקנים?" יסוד זה נפוץ בכתביו של המהר"ל, ועל פי הוא מסביר את הנוסח בהגדה של פסח: "ואפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו זקנים, כולנו יודעים את התורה, מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים". ואפילו חכמים - ניחא, אפילו נבונים - מובן, אלו ואלו צריכים לספר ביציאת מצרים. ברם, מה דרגת מעלה יש בזקנים על פני צעירים? אין זאת, אלא שהזקנה, כחכמה וכבינה, היא דרגה ומעלה בהשגת התורה (גבורות ה', פרק כ"ג).

דילול כח הגוף תמורת קבלת חכמה: הגאון רבי איצ'לה מוואלאז'ין זצ"ל, משתמש ביסוד זה לבאר את דברי הגמרא (קידושין לב/ב) האומרת, כי "אין זקן אלא מי שקנה חכמה". כוונת הדברים היא, הוא אומר, כי הזקן קונה את החכמה תמורת כח הגוף, הוא מפריש את כוחו בעד החכמה. "שקנה חכמה". בסיום דבריו הוא מצטט את הפסוק (ישעיהו מ"א) "וקווי ה' יחליפו כח", לאמר, יתנו את כוחם תמורת דרגות בהבנת התורה ובידיעתה ("רוח חיים" פ"א מ"א ד"ה "זקנים" בהגה"ה, ובספר ביאורי רבי חיים מוואלאז'ין, פרשת קדושים).
דעתם מתיישבת עליהם: בעל ה"אור החיים" הקדוש זצ"ל, מסביר את דברי משנתו באופן אחר. "כי יזקין האדם תתמעט הבנתו", הוא כותב (בראשית מז/כט), "ואפילו איש חכם לא יוכל לצאת ולבוא במלחמת תורה ויתמעטו הרגשותיו". אולם, דעתו מתיישבת עליו, לעולם כח השכל יגבר על שאר מאוויי האדם ויצריו, שתורה למד כל ימיו ודעתו מיושבת [עיי"ש עוד בביאור המשנה].

דף כה/ב בשלשה מקומות הכהנים שומרים
מצוות שמירת בית המקדש בזמן הזה

בימי הקיץ של שנת ה' תרכ"ט, עלה לארץ ישראל הגאון רבי הלל משה מעשיל גלבשטיין זצ"ל, בהיותו צעיר לימים בן שלושים וארבע שנים. עריסתו ניצבה בקהילת ביאלסטוק המעטירה, ואישיותו חוצבה בבית מדרשו של הרבי מקוצק זיע"א, ולאחר הסתלקותו הוא זכה לקרבה יתירה מאת בעל "חידושי הרי"ם" מגור זצ"ל. גאון זה קבע את משכנו בירושלים עיר הקודש בחדר שחלונותיו השקיפו אל הכותל המערבי, והחל מחורף תר"ל הוא הקדיש ארבעים שנה לבירור סדר משמר בית המקדש. כמה כהנים ולווים שמרו על בית המקדש, היכן הם ניצבו, מה היה תפקידם ועוד כהנה וכהנה, כמובא בהרחבה בספרו "משכנות לאביר יעקב".

רבי הלל משה חולל סערה בירושלים של אז, כאשר הוא התריע על איסור הכנסת האצבעות בין אבני הכותל [ראה בהרחבה "מאורות הדף היומי" יבמות דף ז/ב מאמר "הנחת פתקים בכותל המערבי, ושבעות שבועות דף ב/ב מאמר **האם נוכרים רשאים לעלות להר הבית?**"], ולדבריו הסכימו רוב גדולי דורו זצ"ל, המהרי"ל דיסקין, ה"אמרי בינה", ה"אדרת", ה"שדי חמד" ועוד (עיי' משנה כלים פ"א משנה ח' ובפסחים סז/ב).

שמירה בלילה או גם ביום: שלושים כהנים, כך עולה מדברי הרמב"ם (בית הבחירה פ"ח הל' ד'), שמרו בשלשה מקומות בבית המקדש, עשרה בכל מקום, ומאתים ועשרה לווים שמרו בעשרים ואחד מקומות סביב בית המקדש. על מועדי השמירה נחלקו הראשונים. הרמב"ם (שם, הל' ב') והר"ש (משנה מדות פ"א משנה א') סוברים, כי מצוות השמירה נוהגת בלילה בלבד. הראב"ד (שם) והרא"ש סוברים, כי מצוותה תמיד, בין ביום ובין בלילה. האחראי על השומרים, "איש הר הבית" שמו, היה בודק את עירנותם בכל עת ובכל שעה, כדי לוודא כי הם עושים את תפקידם נאמנה.

מדוע יש צורך לשמור על בית המקדש? הראשונים מבארים, כי מטרת השמירה אינה מפני גנבים, מה היא כן מטרת השמירה? ובכן, שני טעמים יש בראשונים לכך, והם תלויים במחלוקת הראשונים הנזכרת. הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ח הל' א') אשר סובר כי מצוות השמירה נוהגת בלילה בלבד כותב, כי מצוות השמירה נועדה לכבודו של בית המקדש. לפיכך, במשך היום, כאשר מקריבים קרבנות ואנשים נכנסים ויוצאים, העדר שומרים אינו נחשב כפחיתות כבוד לבית המקדש. אך בלילה, עת המקום אינו רוחש אנשים, מכבודו של בית המקדש שיציבו עליו שומרים. הרא"ש אשר סובר כי מצוות השמירה נוהגת ביום ובלילה מטעים מצווה זו ברצונה של התורה לבל יסיחו דעת מבית המקדש. מטרה זו תקפה הן ביום והן בלילה.

לכבוד מערכת מאורות הדף היומי, שלום רב.
אני מתגורר בשכונת רמת אהרן בבני ברק, ומשתתף בשיעור דף היומי בבית הכנסת המרכזי בשכונתנו, החל מתחילת המחזור הנוכחי העומד להסתיים. לפניכם סיפור הקמתו של שיעורנו.

סיום הש"ס הקודם נערך לקראת סוף חדש אלול תשנ"ז. היתה אז התעוררות גדולה לפתיחת שיעורים חדשים, בהשראת השמחה העצומה והפרסומת הרבה שניתנה אז למעמדי הסיום המרגשים די בכל אתר ואתר.

ובכן, במוצאי שבת קודש של סליחות, יומיים לפני תחילת המחזור החדש, אמרנו סליחות בבית הכנסת המרכזי של שכונתנו, כמנהג ישראל קדושים, עד השעה 1.30 בלילה. לאחר סיום הסליחות, עמדנו מספר אנשים ושוחחנו על סיום הדף היומי העומד על הפרק, ובתוך כדי הדברים אמרתי בדרך אגב, כי בשכונתנו הגדולה אין שיעור דף היומי, ואולי כדאי לייסד כזה.

אמרו לי השומעים: נו, קריינא דיאגרא! השבתי להם כי זה לא מופקע, והצעתי, כי נחלק את אמירת השיעור בין מספר אברכים אשר יתממשו בתורנות בתפקיד מגיד השיעור.

נענה אחד השומעים ואמר: בבית הכנסת קיים שיעור נוסף, ואף על פי שמגיד השיעור הוא תלמיד חכם ואוהב תורה מופלג, ובודאי ישמח עם הקמת שיעור דף היומי, מכל מקום, אין ראוי לייסד שיעור דף היומי בלא לקבל את הסכמתו.

משתתף אחר אמר: צריך לקבל רשות מהמרא דאתרא שליט"א, הרי השיעור שאנו מדברים עליו יתקיים בבית הכנסת שבראשותו. דא עקא, שבאותה תקופה קשה היה לפגוש, עקב מנוחה שנכפתה עליו לאחר מחלה.

אחרים לא טמנו ידיהם בצלחת וחוסיו ואמרו, כי בית הכנסת משתייך לתנועת צעירי אגודת ישראל, ויש צורך לקבל את רשות הנהלת התנועה. זאת ועוד, כדי להקים שיעור צריך להדפיס מודעות, והזמן - קצר.

אני שתקתי וה'רעיונות' המשיכו לזרום. "לא כדאי לפתוח שיעור יומיים בלבד לפני החגים", טען אחר בלהט, השיעור יתפרק לפני שהוא מתבסס, כדאי להתחיל 'אחרי החגים'... המשתתף האחרון שעד כה לא התערב, הוסיף ואמר, כי בנוסף על כל ה"ל", ראוי ונדרש לבקש את רשותו של הגבאי המסור של בית הכנסת.

דממה. כדי למולא את רשימת המטלות שפורטה בן רגע על ידי הנאספים, היה עלי להתפנות למספר ימי עבודה רצופים... ברוך ה', הנני עמוס מטלות נוספות הממלאות את כל זמני, ומטבע הדברים שמעתי את הטענות ואת המענות בהקלה מסויימת - נו, באמת אי אפשר לפתוח את השיעור, חבל, אבל...

השעה היתה קרוב לשתיים בלילה כאשר הטלפון בביתי צלצל. מצידה השני של האפרכסת דיבר בהתרגשות אחד המשתתפים באסיפה, "בא ניצור עכשיו קשר עם מגיד השיעור הקיים זה מכבר בבית הכנסת ונתייעץ עמו". שתיים בלילה. התקשרנו. הוא שמע את הדברים בשמחה רבה, ואדרבה, עודד אותנו בחזונו להגדיל תורה ולהאדירה.

מטלה אחת מתוך רשימה כל כך ארוכה הוסרה. עדיין נותרו דברים רבים לעשותם. החלטתי לעמוד מן הצד ולראות כיצד יפול דבר. **והדברים** נפלו, יהודים יקרים, במהירות וביעילות.

עם בוקר יצאתי מביתי, ומיד בצעדי הראשונים פגשתי את הרב חיים ברילנט שליט"א, מנהל תנועת צא"ל. הצעתי לפניו את הרעיון, והוא בירך על כך בפה מלא. כעבור מספר צעדים, 'נקרה' בדרכי גבאי בית הכנסת... גם הוא התלהב.

אותו יום נוקתי לבקר אצל הרופא, והנה בחדר ההמתנה נישא אלי אברך ושח בפני כי שמע אמש את הדיון שהתקיים בבית הכנסת. "מה יצאי", הוא שאל. "לא ברור", אמרתי לו. הוא השיב, כי יבקש מרעיונותי להכין מודעה יפה על פתיחת השיעור, אף על פי שספק אם השיעור ייפתח, כדי שאם אכן ייפתח - המודעות לא יהיו עיכוב. **סיימתי** את ענייני אצל הרופא, יצאתי אל הרחוב ונתקלתי בחתנו של הרב שלנו שליט"א. אני לא פציתי את פי והוא אמר לי, "אף על פי שאין כעת גישה לוחתני שליט"א, אך אם אתה זקוק לדבר דחוף אתה יכול לשאול דרכי". מיד

הדף היומי

נזכרתי שיש לי שאלה אם כדאי לפתוח שיעור יומיים לפני ראש השנה, ובכלל, עלי לקבל את ברכתו ואת הסכמתו לכך. בא נלך אליו עכשיו, הפטיר החתן. כעבור מספר דקות הוא יצא מבית הרב עם חיוך רחב, הרב אמר שדברים טובים לא דוחים, ומי אומר שהחגים יפריעו, וכמובן, הוא בירך להצלחה מרובה.

באותו ערב המודעות היפות הגיעו לביתי. מה יכול הייתי לעשות? הדבקנו אותם בשכונה. **למחרת** בערב, יום שני, אור לכו"ז אלול, נכנסתי לבית הכנסת בשקט, בלא לארגן גמרות, בלי רעש, אולי בסוף אף אחד לא יבוא... הבטתי לפינת בית הכנסת והבחנתי בשש עשרה עיניים התולים מבט מצפה, להתחיל ללמוד דף היומי. **השיעור** קם והפך לעובדה.

ברוך ה' אשר לא עזב חסדו, במשך השנים נוספו לומדים רבים, ובחסידי ה', מעולם לא בוטל שיעור דף היומי, כולל בראש השנה, בליל יום הכיפורים, בחושענא רבה, בליל פורים, במוצאי פורים, בערב פסח וכדומה.

בברכה
יעקב שכטר
בני ברק

האם לא על כך נאמר "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם"? **אתם** יודעים מה, אפילו לא כחודו של מחט, רק טלפנו למוקד מאורות הדף היומי: 03-6164725 וביחד נפתח פתח כפתחו של אולם, בסייעתא דשמיא.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואז נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק
פופ: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

דעתם מטרפות עליהם

השינויים מטריפים את הדעת
ביאר הגאון רבי אליהו ברוך קמאי זצ"ל, ראש ישיבת מיר:

ההבחנה הנעשית כאן בגמרא, היא בין העוסקים בחוקי התורה לבין העוסקים בחוקי המדינות. חוקי המדינות, כידוע, משתנים מיום ליום ומשעה לשעה. לכן, אם העוסקים בהם מאריכים ימים, דעתם מטרפת ומתבלבלת עליהם מרוב שינויים. לא כן העוסק בתורה, שהיא קיימת לעד ללא כל שינוי... (הגר"י ויינברג בספרו "לפרקים").

דף כ"א פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו **טעם ברכת "הנותן לשכוי בינה"**
זמן קריאת התרגום הוא מועד תחילת העבודה בבית המקדש. יש משערים, שלזכר עבודת בית המקדש מזכירים בברכות השחר "הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה", שכן, בכך היתה נפתחת עבודת היום בבית המקדש ("פרנס לדורות" 260).

דף כ"ב ושלוש מאות כהנים מטבילין אותה **300 בדיק**

שלוש מאות כהנים הטבילו את הפרוכת של קודש הקדשים!
הגר"א מוילנא זצ"ל מבאר, כי מספר זה מדויק מאד, מאחר, שכאמור כאן היתה הפרוכת עשרים אמה על ארבעים אמה, הרי שהיקפה היה מאה ועשרים אמה. אמת כלים, מקובלנו, היא בת חמשה טפחים, מכאן, שהיקף הפרוכת הגיע לשלוש מאות טפחים. מעתה, מכיון שגודל כף היד הוא טפח, הרי ששלוש מאות כהנים יכולים היו לזכות במצוות הטבלת הפרוכת, כל אחד עם שני ידי - שש מאות טפחים.
ואילו הנאמר בגמרתנו שיש בדבר משום גוזמא, אין זה על מנן הכהנים אלא על מה שאמרו קודם לכן "ומשמונים ושתים ריבוא נעשית" ("קול אליהו", תרומה).

הרמב"ם בספרו "מורה נבוכים" (ח"ג פרק מ"ה) מציין סיבה נוספת לשמירה ההדוקה על בית המקדש - שלא יכנסו טמאים ואוננים, האסורים להכנס לבית המקדש.

הצבת שומרים סביב בית המקדש החרב: רעיון חדשני העלה הגאון רבי משה הלל גלבשטיין - להציב בימינו שמירה על בית המקדש החרב!!! מניין לנו, הוא טען, כי מצוות השמירה תמה וגוועה עם חורבן הבית, אדרבה, מלשון הרמב"ם (בפירוש המשניות) משמע, כי מצווה זו תקפה לעולם: "זה דרך גדולה לבית, לכבוד וליקר, וכן היו שומרים המשכן במדבר ובימי שלמה ועד לעולמי עד". טעם וסיבה לכך הוא מוצא בדברי הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הל' י"ד, ט"ו) הכותב, כי קדושת בית המקדש לא בטלה לעולם, משום ששכינה אינה זהה ממקומה. אם כן, יש לשמור על מקום המקדש.

הקמת בתי מדרשות סמוך לכותל המערבי: מאחר שהוא היה מודע לכך שאין אפשרות מעשית לקיים את מצוות השמירה כצורתה, כפי שיפורט להלן, הוא הציע להקים בתי מדרש בסמוך לכותל המערבי, ובבתי מדרש אלו יקיימו תפילות ומשמרות ויעסקו כל העת בלימוד סדר קדשים. לא חזון בלבד היה זה. הוא גייס תרומות לרעיונו והצליח לקבץ מאתים ושבעים נפוליונים, סכום עצום, כדי לרכוש שלש חצרות לבניית שלשה בתי כנסיות סביבות הר הבית. במכתבו לשר משה מונטיפיורי הוא מלהיבו להשתתף ברעיונו, תוך שהוא מציין כי מי ששמו משה, ראוי להתחיל במצווה זו (המכתב בכתב ידו, התפרסם בספרו משכנות לאביר יעקב). לבסוף הרעיון לא צלח מסיבות שונות.

השמירה בהר הבית עצמו לא עלתה על הפרק מפני שאסור לטמאים להכנס להר הבית, ובימינו הכל טמאי מתים [ראה בהרחבה גליון 192 מאמר "עליה למקום המקדש" ומאמר "האם נוכרים רשאים לעלות להר הבית?"]. הנידון שהועלה על ידו היה, אם קיימת אפשרות לקיים את מצוות השמירה מחוץ להר הבית, שמא מיקום עמדות השמירה של הלויים - בתוך הר הבית, אינו מעכב את המצווה, וניתן לקיימה גם מחוץ להר הבית.

שאלות וספיקות שונים ליוו רעיון זה, ביניהם, מאחר שהכהנים אינם יכולים להשתתף בשמירה על בית המקדש, גם מחוצה לו, שהרי מקום שמירתם הוא בעזרה דווקא, יש לברר אם מצוות השמירה של הלויים תקפה, שיתכן כי הלויים והכהנים כרוכים זה בזה ושמירת הלויים מותנית בקיום מצוות השמירה של הכהנים.

כמו כן, למדנו (ערכין י"א, ב), כי "משורר ששיער חייב מיתה" - לוי שהתמנה לתפקיד משורר בבית המקדש, אינו רשאי לעסוק בתפקיד שמירה בבית המקדש. מניין לנו, כי הלוי שלפנינו אינו בן משפחת משוררים, ואזי לו ואביו לנפשו אם יהין לעסוק בתפקיד השמירה [ראה בהרחבה גליון 194 מאמר "מדוע לוי רשאי לעסוק במקדש במלאכה אחת בלבד?"].

זאת ועוד, האם ניתן לוודא את המקומות המדויקים שבהם עליהם לעמוד? פקפוקים אלו אינם מערערים על עצם הרעיון, אלא על יישומו. האדמו"ר מסוכוטשוב זצ"ל, בעל ה"אבני נזר" (שו"ת יו"ד סי' תמ"ט), פקפק בעצם החידוש, של שמירה על מקום המקדש בימינו. שהנה, אם טעם השמירה על בית המקדש הוא לכבוד ולתפארת, אומר ה"אבני נזר", אומנם השמירה אינה מפני גנבים, אך עליה להעשות באופן של שמירה, שמירה על דבר מה יקר ערך, ואילו כיום, אין לנו כל דבר יקר ערך בהר הבית, בית המקדש שומם, כלי המקדש נבזזו, המבנים החרבו ושועלים הלכו בו. היש על מה לשמור? שמירה על הר שומם אינה כבוד ואף לא שמץ ממנו.

האדר"ת טען, כי גם אם השמירה על הר הבית נועדה למנוע כניסת טמאים אליו, אין כל עילה לכך משום שאין ליהודי אפשרות לעלות להר. הדברים היו נכונים, כמובן, לתקופתו. בימינו, לדאבונינו, התאפשרה הכניסה ליהודים העוברים על איסור תורה בכניסה למקום המקדש.

דף כ"ב וכשאתה שותה מים שפוך מהן ואח"כ תן לתלמידך

שתייה מכוס ששתו ממנו אחרים

שתי הלכות שה"שולחן ערוך" פוסק בסמיכות, מעסיקות את הפוסקים. בהלכה אחת הוא פוסק (או"ח סי' ק"ע סעי' ט"ו): "לא ישתה מהכוס ויתן לחבירו, מפני סכנת נפשות". תחושות אי הנעימות והדחייה שעלולות לאפוף אותו עקב שתייה מכוס ששתו ממנה, עלולות להביאו לשערי מוות. מספר סעיפים אחר כך ה"שולחן ערוך" מוסיף (סי' כ"ב): "אחר ששתית ונשאר יין בכוס לשתיית חבירך, קנח מקום נשיקת הפה משום מיאוס, ולא תשפוך משום בל תשחית, אבל אחר שתיית מים שפוך מהם דרך שם". הקורא את שני הסעיפים תמה, תחילה כתב כי אין לתת לזולת לשותות מכוס ששתו ממנה, ואילו בסעיף השני הוא מציע פתרון לשפוך חלק מן המים שבכוס דרך מקום השתיה. איזו היא הדרך שבה ראוי לנהוג?

זינו של איסטניס שונה: ה"לבוש" טוען, כי שני הסעיפים עוסקים בשני מקרים שונים. תחילה ה"שולחן ערוך" מתייחס לאיסטניס שנפשו עדינה, זה לעולם אין להשקותו מכוס שאינה נקייה, פן יבולע לו. הסעיף הנוסף עוסק ברוב בני האדם, שדי להם בקינוח שפת הכוס.

ברם, יישובו של ה"לבוש" לא התקבל על דעתם של הפוסקים, לאור המבואר בסוגייתנו. בגמרתנו מובא, כי רב רב הונא ציוו טרם מותם את בניהם, חייא

ורבה, "וכשאתה שותה מים שפוך מהן ואחר כך תן לתלמידך... ומעשה באחד ששתה מים ולא שפך מהן, ונתן לתלמידו, ואותו תלמיד איסטניס היה, ולא רצה לשתות - ומת בצמא. באותה שעה אמרו, לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו אלא אם כן שפך מהן". הרי לנו, כי גם לאיסטניס די בשטיפה קלה של הכוס על ידי שפיכת חלק מן המים.

הפוסקים מבארים, כי אין כל סתירה בדברי ה"שולחן ערוך", ותחילה כתב, כי אין להעביר לזולת כוס ששתו ממנה, ולאחר מכן הוא מוסיף, כי אם קינחו את הכוס, ניתן לעשות זאת. הסיבה לאי איחוד הנושא באותו סעיף וביתר קיצור, היא העובדה שה"שולחן ערוך" למד הלכה זו משני מקורות, מסוגייתנו וממסכת סופרים, והוא השתמש בלשונותיהם המקוריים. סופו של דבר, ללא קינוח, אין לשתות מכוס (ראה בשער הציון שם ס"ק ל').

העברת גביע הקידוש בין המסובים: כידוע, יש הנוהגים להעביר את גביע הקידוש בין הסועדים, כאשר כל אחד לוגם בתורו מן הגביע, בלא שאיש מקנח את שולי הגביע. הלמאי וכיצד, התפלל בעל ה"זבחי צדק", הרי אסור להעביר לזולת כוס ששתו ממנה בלא לקנחה?

בעל ה"זבחי צדק" נאלץ להסיק, כי "אין בינינו איסטניסים, ולכן יכולים אנחנו לשתות אפילו בלא קינוח. אבל... מי שיודע בנפשו שהוא איסטניס, אין לשתות מכוס של קידוש... ואדרבה איסור הוא עושה אם הוא טועם, שעובר הוא על כל תשקצו". מסקנתו זו תואמת לדעת ה"לבוש", כי איסור זה מתייחס לאיסטניסים בלבד, אך לפי דעת הפוסקים הנזכרים לעיל, עדיין צריך להבין, כיצד נוהגים לעשות כן.

שתייה מרצון אינה מסוכנת: ובכן, הב"ח והט"ז (אוי"ח סי' קע"ז) מציינים את דעת המהרש"ל, כי עיקר החשש בשתייה מכוס ששתו ממנה הוא, כאשר מעבירים את הכוס מיד ליד, והמקבל אינו חש בנוח לסרב לשתות ממנה. אולם, כאשר מניחים את הכוס על השולחן, וכל הרוצה יטול, אין זה נחשב כהמאסה ואין חשש לגרימת נזק לשותה מן הכוס, וכן פסק ה"משנה ברורה" (ס"ק ל"ז).

מנהגי בני עדות המזרח בחופה: מעניין לציין, כי ה"שדי חמד" ("פאת השדה" מערכת ברכות סי' ל"א) הביא, שבעל האדר"ת תמה על מנהג הספרדים, שהמברך תחת החופה טועם מכוס הברכה ולאחר מכן החתן והכלה שותים מן הכוס. אכן, בימינו יש מבני עדות המזרח הנוהגים לקנח את מקום נשיקת הפה לאחר שתיית מסדר הקידושין, טרם מסירת הכוס לחתן ולכלה (שו"ת "יביע אומר" חלק ה' אהע"ז סי' י' אות ז').

מזיקים וחיידיקים בשיירי השתייה: נידון נוסף קיים בנוגע לגמרתנו. הט"ז כותב: "אני ראיתי בצוואת רבי אליעזר הגדול שמזהיר מאד שלא לשתות ממה שייר חבירו, כי שמא יש לו חולי בתוך גופו ויצא רוח מפיו לאותו שיור". חיידיקים, מזיקים ושאר מרעין בישין, עלולים להיוותר במשקה שנותר בכוס, ולחלחל לגופו של השותה את המשקה הנותר. האם הדבר אינו מהווה סתירה לנאמר בגמרתנו, כי די בקינוח הכוס?

הפוסקים עוסקים גם בשאלה זו, וה"משנה ברורה" מביא את דבריו של בעל ה"אליה רבה" המסביר, כי צוואתו של רבי אליעזר הגדול מתייחסת לאדם המתארח אצל אנשים אותם אינו מכיר, ומצבם הבריאותי אינו מחוור לו, שבמקרה זה עליו להמנע משתיית שיירי משקאותיהם, פן יבולע לו. ואילו גמרתנו מתייחסת לרב ותלמיד, המכירים זה את זה ויודעים כי בריאים הם, וממילא אין כל עילה לחשש מפני הדבקות במחלות עלומות (וע"ע ב"פרי מגדים" שם).

ארגון "אור המקדש"

לבקשת רבים

בימי החנוכה הבעל"ט תפתח תערוכת המקדש וכליו

ברח' דב גרונר 48 ב"ב

בימים א-ד (כ"ט כסלו-ג' טבת)

בין השעות 11:00-16:00

ו-17:30-18:30 [לפנה"צ לגברים]

לפרטים טל: 052-3493223 052-4775484

למגידי שיעור הדף היומי 50% הנחה

חדש!!!

במקום יתקיים שיעור במסכת קינים, עם המחשה.

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

בימים אלו יצא לאור ספר חדש

"נר תמיד"

ציורים על מסכת תמיד ומידות,

בית המקדש וקרבת התמיד

מאת הרב אמת' בן-דוד שליט"א,

מחבר ספר "שיחת חולין"

מגידי שיעור הדף היומי יוכלו לקבל את הספר

במחיר מוזל, במשרד "מאורות הדף היומי"

בני ברק: רח' וגמן 1,

ירושלים: טל. 02-5003882

אשדוד: רח' רבא 5 טל. 08-8675902

לעילוי נשמת

מרת **גיטל בריל** ע"ה

בת ר' אברהם נחום הלוי ז"ל

נקטפה כ"ג כסלו תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון ליסטנברג** ז"ל

ב"ר חיים פנחס ז"ל

נלב"ע כ"ד כסלו תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל רידר** ז"ל

ב"ר יעקב אליהו ז"ל נלב"ע כ"ה כסלו תשכ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **יפה אסתר ריגר** ע"ה

ב"ר דב ז"ל נלב"ע י"ח כסלו תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה

והמשפחה שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **אסתר רייזל קולמן** ע"ה

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע כ"ה כסלו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר דן

קולמן ומשפ' שיחיו בני ברק

★ מצגת "המקדש"

★ המחשות מיוחדות במהלך השיעור

★ תמונות צבעוניות

מוקד ההזמנות

1700-500-151

תקליטור

"מאורות הש"ס"

על מסכתות קינים,

תמיד, מידות.

(מעילה דף כ"ב – ל"ז)

לצפיה + MP3

הוראה